

Vértes Lajos (1856-1940)
Lugos város legkiemelkedőbb gyógyszerésze

Összeállítás Oliviu Cristian Gaidoş cikke (Monitorul de Lugoj, nr. 97, iunie 2017) és Zakariás Emőke román nyelvű eredetiből végzett fordítása alapján (az eredeti cikket lásd az összefoglaló végén)

Vértes Lajos (1856-1940) 1856-ban, egy zsidó család gyermekeként látta meg a napvilágot Nagykárolyban (Szatmár megye). Édesapja egy gőzmalom igazgatója volt. A fiatal Wells Ludwig (azaz Lajos) az első a családban, aki a gyógyszerész szakmát választotta. Fokozatos nyitás ment végbe a társadalom részéről a zsidó közösség irányába, akik majd csak 1867-ben kapnak teljes állampolgári jogokat. Az egyik ilyen világi tilalom, miszerint zsidóknak tilos gyógyszertárat birtokolni, 1860-ban került eltörlésre. Ludwig a nyolc osztály elvégzése után tanonc lett 3 évig egy gyógyszertárban, majd 2 évig segéd, és végezetül a Bécsi Orvosi Egyetemen szerezte meg gyógyszerési diplomáját (1878-1880). Egy temesvári gyógyszertárban kezdett el dolgozni 1881-ben. Ugyanabban az évben változtatta meg nevét Wells-ről Vértes-re. Ez akkoriban gyakori volt, a zsidóság magyar közösségbe való beilleszkedésének megkönnyítése céljából. Családja segítségével Vértes megvásárolja Lugos legrégebbi, 1789-ben alapított „Fehér Sashoz” (La vulturele Albu/ zum weissen Adler) nevű gyógyszertárát.

Vállalkozó és következetes ember lévén pár év alatt sikerült a gyógyszertárat jövedelmezővé tennie, nyájas természetével pedig az egész közösség tiszteletét elnyernie. Lugos gyógyszeriparának alapköveit sikerült leraknia, minthogy helyi receptek alapján készítményeket szabadalmaztatott, amelyeket igazi márkanévvé alakított: „Lugosi házi kenőcs” tyúkszem és szemölcs kezelésére, „Dr. Heuffel kolera elleni csepp”, „Herkules fürdői gyógyszereszköszvény ellen”.

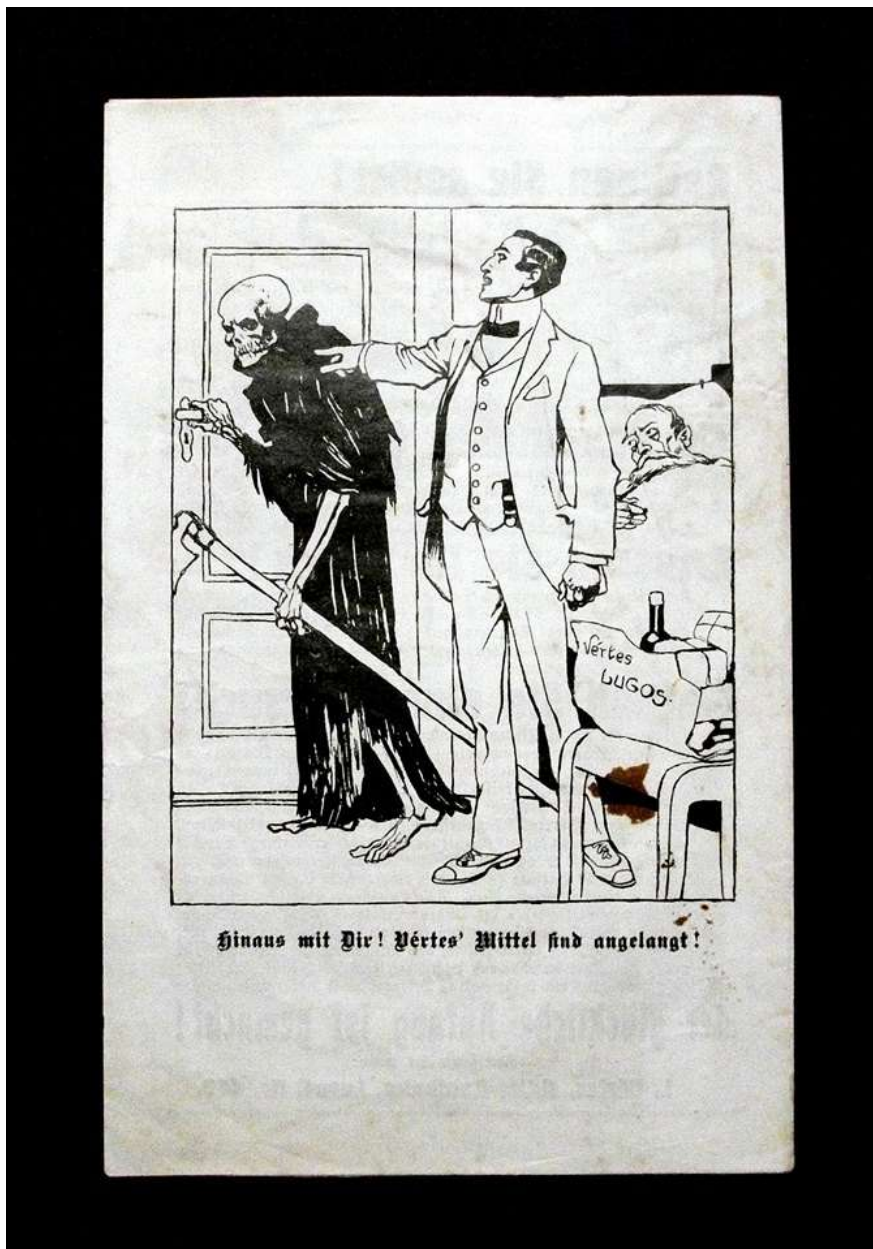
1899-ben, feleségével, Rózával együtt megalapítják Lugos első kozmetikai és illatanyag gyárát (kenőcsök, hajfestékek, arckrémek stb.): „Vértes és Társa cosmetikai és vegyészeti gyár”. A dualista társadalom identitásbeli problémáit ismerve Vértes nyitott az együtt lakó más nemzetiségűek felé is. A Birodalom összes újságában megjelent többnyelvű hirdetések mellett a gyógyszertár katalógusát román nyelven is megjelentette 1888-ban Szebenben.

(A Szerkesztő kiegészítése: 1892-ben már 63. kiadásban (!!!) megjelentetett „Betegek tanácsadója. Jegyzéke kitűnő háziszereknek és más gyógyszerési cikkeknek” című 114 oldalas magyar nyelvű könyvében pedig ismerteti mintegy beteg tájékoztató gyűjteményként sok-sok általa gyártott és forgalmazott gyógyszer és kozmetikum alkalmazását /lásd teljes terjedelemben a www.gyogyszeresztortenet.hu E-könyv menüpontban/. Ezen felül hirdetései is voltak, ahogyan pl. az alább mellékelt két képen is látható. Az első a Szentesi Lap 1895-ös egyik számában jelent meg, kamaszlányoknak, kopasz uraknak és bajuszt növesztetni akaróknak ajánlva termékeit. A kopaszoknak felveti, hogy nem ártana, ha a fejük a későbbi években alkalmassá válna hirdetési célokra, így használjanak csak Heuffel-féle hajszeszt 1 forint 50 krajcárért).

Vértes mindenki másnál jobban megértette, hogy az üzlet lelke a reklám, a hirdetések. A lugosi gyógyszertár Európaszerte ismertté vált a reklámok által, amibe Vértes sok pénzt befektetett; a „Tribuna Poporului” újság (74 szám, 1897) adatai szerint 3 év alatt 60.000 koronát. A nyereség viszont e reklámoknak köszönhetően 120.000 koronát tett ki 1897-ben.

<p>Szégyenli magát!</p> <p>a kis leány, mert a máskép oly kedves arca a bőr tisztáltsága által oly régen el van csúfítva és csak most tudta meg, mily könnyen és mily hamar segíthetett volna azon, az általános ismert és kedvelt</p> <p>Vértés gyógyász. Lugosi arzenkenőcse-által.</p> <p>Ezen arzenkenőcs a legiőbb szere a májfoltok szepők bőrtakak, pattanások, nyomint minden más bőrtisztáltság eltávolítására. 1 adag 60 kr., 2 adag 2 frt. — 2 frt 20 kr. előleges beküldése ellen 1 nagy vagy 2 kisebb adag bérmentesen küldetik.</p>	 <p>hogy feje későbbi években hirdetői arólokra használtassék, a haja ápolásához</p> <p>Dr. Heuffel-féle hajszesz vegyen.</p> <p>Ezen hajszesz a fejbőrre erősítőleg és ödítőleg hat, megakadályozza a korpásodás és a hajnak kihullását, mi által dús gazdag hajnövést eredményez.</p> <p>Egy üveg ára 1 frt 50 kr. — Hat frt előleges beküldése ellen 4 üveg bérmentesen küldetik.</p>
<p>Nézzen meg engem</p> <p>vagy más hölgyeket, kik a Szicziállal hajifjítót használják és találai fogja, hogy az, ez által visszaszerzett hajszin, eredeti hajszinüktől nem különböztethető meg.</p> <p>A szicziállal hajifjító nem tartalma ártalmas szereket, nem technikai festőszer, hanem a leg-egyszerűbb módon, naponta csak egyszeri használása által adja vissza az ősz hajnak eredeti színét, a nélkül, hogy a bőrön vagy fehéremőn pecsétet hagyna hátra, vagy a hajmősséjénél szinét hagyna.</p> <p>1 üveg 2 frt. — 3 üveg 6 forint előleges beküldése ellen bérmentesen küldetnek. Megrendelésnél kéretik a haj eredeti szinét megadni</p> <p>1 adag pomádé epidermale, a mely a hajnak eredeti fényét visszaadja, 1 frt.</p>	<p>Szép hajuz</p> <p>és erőteljes szaxai leggyorsabban és legbiztosabban nyerhető</p> <p>Dr. Heuffel-féle bajusznövesztő-pomádéval.</p> <p>Ezen teljesen ártalmatlan szerekből készült pomádé által, a legrövidebb idő alatt még 16 éves ifjak is, gyönyörű bajuszt és dús szakált nyernek</p> <p>fél adag 1 frt 25 kr., egy egész adag 2 frt. — 2 frt 20 kr. előleges beküldése ellen 1 egész adag bérmentesen küldetik.</p>
<p>A hol nincsen raktáron, meg rendelendő egyenesen a készítőtől:</p> <p>Vértés Lajos sasgyógytára, Lugos 155. sz.</p> <p>Fent nevezett cikkek csak akkor valódiak, ha az oldalt nyomtatott vörjeggyel vannak ellátva</p> 	

Vértés Lajos egy hirdetése a Szentesi Lap egyik 1895-ös számában (a Szerkesztő kiegészítése)

Vértes egy német nyelvű hirdetése: megérkeztek Vértes gyógyszerei (a Szerkesztő megjegyzése; Révész Miklós gyűjteményéből)

Anyagi jólétének köszönhetően 1895-ben megveszi az államtól a latin gimnázium épületét, amely a Temes folyó partján, a fahíd német oldalán állt. A gyógyszertárat, amely kevés ideig a Mayer-házban működött (ahol most az Eminescu könyvtár van), a Temes partjára költöztették át, a Vértes kastély földszintjére, ugyanabban az évben (1896), amikor befejezték az impozáns emeletes épület kivitelezését. Az épülethomlokzaton, a gyógyszertár bejárata fölött a cég szimbóluma áll: egy fémből készült sas nyitott szárnyakkal. A városközpontban levő kastély mellett a családnak több épülete is volt.

Házasságuk Winternitz Rózával 61 évig tartott (1861-1922). A gyerekeik közül két fiuk, Dr. Vértes Félix és Dr. Vértes Károly (Karl) követte édesapjuk útját és a gyógyszerészi szakmát választották. Bécsben és Budapesten végezték el a gyógyszerészeti egyetemet. Fiaik mellett három lányuk is született: Anna, Alma, Klára.

Lugos legismertebb gyógyszerésze 1940. december 10-én, 84 éves korában hunyt el. A Vértes gyógyszerész 4 generáción keresztül működött a Vértes kastélyban, 1896-tól. Sajnos, 119 évre rá, 2014-ben a gyógyszerészter bezárta kapuit. Ma a Sas kávézó működik a helyén.

Monitorul de Lugoj, nr. 97, iunie 2017

Vértes Lajos (1856-1940), farmacistul de succes al Lugojului

Palatul Verdes (1896) și farmacia

Percepția deformată pe care astăzi o avem, încă, față de perinada dualismului austro-ungar a fost alimentată în istoriografia românească de accentuarea aspectelor privitoare la lupta națională, desigur că o contrapondere la revendicările nostalgice exprimate în discursul istoricilor maghiari care aduc ca argumente progresele economice și culturale înregistrate de societatea maghiară (multiethnică) în acel moment. Modernizarea statului, realizată în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea prin reforme complexe

care au atins toate dimensiunile, a determinat creșterea calității vieții, oferind condiții propice pentru ascensiunea socială a indivizilor, asemenea modelului american, prin propriile forțe. O traiectorie socială extraordinară, circumscrisă factorilor menționați, la care am adăuga noi și determinarea personală, o regăsim la starostele farmaciștilor din localitate, în persoana lui Vértes Lajos (1856-1940).

Născut într-o familie de evrei din Carei (județul Satu Mare) în 1856, tatăl său fiind director la o moară cu

aburi, tânărul Weiss Ludwig (Lajos) a fost primul din familie care a îmbrățișat meseria de farmacist. Sesiunea de deschidere gradată în epocă față de populația evreiască care abia în 1867 va obține drepturi cetățenești depline. Una din aceste interdicții seculare, prin care evreilor le era interzis să dețină farmaciile, a fost abolită în 1860. Ludwig parcurge toate etapele profesionale cerute pentru obținerea diplomei de farmacist; după terminarea celor opt clase intră ca ucenic la o farmacie (3 ani), apoi este asistent (2 ani), ca în final să obțină dreptul de practică prin absolvirea cursului (1878-1880) de farmacie din cadrul Universității de Medicină din Viena. Hotărât să își croiască un drum în viață, Ludwig se angajează într-o farmacie din Timișoara în 1881. În același an își schimbă numele din Weiss în Vértes, o măsură uzitată în epocă care facilita integrarea în societatea maghiară a populației evreiești. Cu ajutorul familiei, Ludwig achiziționează în 1882 cea mai veche farmacie din Lugoj, fondată în 1789: „La Vulturele Albe” - „Fehér Sasoz” - „zum Weissen Adler”.

Întreprinzător și consecvent în profesunea lui, farmacistul Vértes a reușit în câțiva ani să dezvolte o afacere profitabilă, caracterul său afabil aducându-i respectul întregii comunități. A pus bazele unei industrii farmaceutice în Lugoj, patentând produse obținute pe baza unor rețete locale, pe care le-a transformat în adevărate branduri: „Unguentul de casă hugosian” - împotriva bălănturilor și a negilor, „Dr. Heuffel, picături încontra chioarei”, „Sprit de scaldile herculane în contra podagrei” - împotriva gutei.

În 1899 înființează împreună cu soția lui, Rosa, prima fabrică de cosmetice și esențe din Lugoj (pomeli, vopsele de păr, creme de față etc.) denumită: „Verdes et Comp. cosmetische und chemische-Fabrik” - „Vértes és Társa kosmetikai és vegyszeti gyár”. Familiarizat cu probleme identitare existente în societatea dualistă, Vértes a arătat o deschidere față de etniile cocolocitoare. Pe lângă reclamele (în limbi diferite) publicate în aproape toate ziarurile din Imperiu, și nu numai, acesta a tipărit catalogul farmaciei sale și în limba română: „Consemnarea leacurilor probate și a altorui articlii pharmaceutici”, ediția din 1888 a apărut la Sibiu. Vértes a înțeles mai bine ca oricine că reclama este sufletul comerțului. Farmacia din Lugoj a devenit cunoscută în toată Europa prin intensiunile reclamelor în care Vértes a investit, conform ziarului Tribuna Poporului (nr. 74 din 1897), în trei ani circa 60.000 de coroane. Câștigul de pe urma anunșurilor i-ar fi adus farmacistului suma de 120.000 coroane în 1897.

Prosperitatea materială îi determină să cumpere în 1895 de la stat clădirea gimnaziului latin (ridicată în 1837 și înlocuită cu noul edificiu al Liceului de Stat pe malul Timișului în 1896 - astăzi Liceul C. Brădăceanu) situată la capul podului de lemn, în partea germană. Farmacia, care o scurtă perioadă a funcționat în casa Mayer, unde este Biblioteca Eminescu astăzi, a fost mutată, pe malul Timișului, la parterul Palatului Verdes, odată cu finalizarea impozantului imobil cu etaj în 1896. Pe fațadă, deasupra intrării în farmacie, se găsește simbolul firmei: un vultur de metal cu aripile desfă-

cute. Pe lângă imobilul din centrul orașului, familia a mai avut și alte proprietăți, cum sunt terenurile situate în partea dreaptă a căii ferate, la sud de Str. Buziașului (plajurile viitoare Str. Xenopol), respectiv în sudul Căzării de Jandarmi din Str. Bocșei (unde a fost parcelată Str. Mărăști), o filială în partea românească - Piața I. C. Drăgan de astăzi - numită Farmacia „St. Maria” (nr. 169), acțiuni la Banca Cărbăneșă în a cărei consiliu de administrație a fost membru etc. Din familia numeroasă pe care Ludwig (Lajos) a întemeiat-o împreună cu soția Rosa Winternitz (1861-1922) (trei fiice: Anna Klein, Alma Sebestyén, Klara Schiller), cei doi fiu i-au urmat în carieră, devenind farmaciști după absolvirea studiilor la Viena și Budapesta: Dr. Felix Vértes și Dr. Karl Vértes.

Cel mai cunoscut farmacist al Lugojului, comparat de contemporani, datorită poveștii sale de succes, cu magnatul american, s-a stins din viață în data de 10 dec. 1940, la vârsta de 84 de ani. Vitregia vrenșurilor a făcut ca după 119 ani de la inaugurare (1896), frumoasa farmacie Vértes (în perioada comunistă Nr. 25), aflată în familie de 4 generații, să își închidă porțile în 2014. În locul ei funcționează astăzi Coletaria Sas.

Olivia Cristian Gadoș

